יוגנט און די יידישע פּרעסע

פון דוד־הירש ראָסקעס
בראַנדײַס אוניווערסיטעט

דער מחבר פון דעם אַרטיקל איז דער רעדאַקטאָר פון „יוגנטרוף“. ער איז געבוירן געוואָרן אין מאָנטרעאָל מיט 18 יאָר צוריק, און האָט גראַדואירט די מאָנטרעאָלער ייִדישע שולן און מיטלשול. טיילן פון דעם אַרטיקל האָט דער מחבר געלייענט ווי אַ רעפעראַט אויף דעם סימפּאָזיום פון דעם „יוגנטרוף“ - צוזאַמענפאָר אין חודש דעצעמבער אין ניו יאָרק. די אַנדערע אָנטיילנעמערס אין דעם סימפּאָזיום זײַנען געווען משה עלבוים פון „פאָרווערטס“ און וואָלף יונין פון „טאָג־מאָרגן דזשורנאַל“. דוד־הירש ראָסקעס איז איצט אַ תלמיד אין בראַנדײַס־אוניווערסיטעט און אַ לערער אין דער אַרב. רינג שול אין באָסטאָן.

אין פּרקי אבות האָב איך געלערנט: אַל תדין את חברך עד שתגיע למקומו — זאָלסט ניט משפּטן דײַן חבר ביז דו אַליין קומסט ניט אויף זײַן אָרט. דעריבער האָב איך באַשלאָסן אַז דער סאַמע יושרדיקסטער צוגאַנג וואָס איך קען אָננעמען, איז זיך פאָרצושטעלן וואָס איך וואָלט געטאָן ווען איך בין דער רעדאַקטאָר פון אַ ייִדישער טאָגצײַטונג.

בײַ היינטיקן טאָג עקסיסטירן בלויז דרײַ ייִדישע טאָגצײַטונגען אין די פאַראייניקטע שטאַטן: דער פאָרווערטס, דער טאָג־מאָרגן־זשורנאַל און די מאָרגן־פרײַהייט. די עלטסטע און גרעסטע אין טיראַזש, דער „פאָרווערטס“, פלעגט זײַן מיליטאַנטיש־סאָציאַליסטיש, אַנטי־קלעריקאַל, און אַנטי־ציוניסטיש. אָבער דער „פאָרווערטס“ האָט זיך געביטן. בשעת דעם דריטן חורבן האָט ער אָנגענומען אַ פרײַנדלעכן צוגאַנג צו ציוניזם, וואָס דאָס איז פאַרשטאַרקט געוואָרן נאָך דער גרינדונג פון דער מדינה.

די אָריענטירונג פונעם „טאָג“ איז תמיד געווען ציוניסטיש־נאַציאָנאַליסטיש. זינט 1953, ווען דער „טאָג“ האָט זיך צונויפגעגאָסן מיטן „מאָרגן־זשורנאַל“, האָט דער „טאָג“ אויך אָנגענומען אַ בפירושן רעליגיעז־טראַדיציאָנאַליסטישן כאַראַקטער. איצט איז ער די איינציקע טאָגצײַטונג מיט וועלכער אַ טייל פון דער ייִדיש־רעדנדיקער אָרטאָדאָקסיע פילט זיך נאָענט. איןביידע צײַטונגען שרײַבן באַרימטע פּובליציסטן און פּאָעטן, און במילא געפינט מען דאָרטן וואָגיקע עסייען, וואָס געוויינטלעך זעט מען זיי ניט אין קיין טאָגצײַטונג.

די „מאָרגן־פרײַהייט“ איז אַ פּאַרטיי־זשורנאַל, און במילא האָט זי נאָר אַ צוצי פאַר אידעיִש־נאָענטע מענטשן.

נו, גיב איך אַ קוק אויף די דאָזיקע דרײַ צײַטונגען, און איך קלײַב אויס איינע פון זיי — איך וויל ניט אויסזאָגן דעם סוד וועלכע. איך ווער איר נײַער שעף־רעדאַקטאָר.

איידער וואָס־ווען, באַקען איך זיך מיט מײַנע מיטאַרבעטערס און כ׳בלײַב שטיין געפּלעפּט. ס׳רוב פון זיי זײַנען גענוג אַלט צו זײַן מײַנע זיידעס. ד״ר שיקל פישמאַן, אין זײַן בוך „ייִדיש אין אַמעריקע“, גיט אָן אַז דער דורכשניטלעכער עלטער פאַר ייִדישע זשורנאַליסטן איז 69 יאָר. דעריבער פאַרלאָז איך זיך גלײַך אַ באָרד, כדי איך זאָל ניט אויסזען אַזוי יונג אַנטקעגן זיי.

אַזוי ווי איך בין אַ גרויסער אָנהענגער פון חשבון־הנפש, רוף איך צונויף די גאַנצע רעדאַקציע, מיט די זעצערס און סעקרעטאַרן אַרײַנגערעכנט, און איך רעד צו זיי כהאי לשנה:

„חשובע פרײַנד. איך, דוד־הירש בן יהודה־לייב, בין הײַנט געוואָרן דער רעדאַקטאָר פון אונדזער ליבער צײַטונג. איר דאַרפט זיך גאָרניט זאָרגן — כ׳וועל קיינעם ניט אָפּזאָגן פון זײַן פּאָסטן. דאָס מיינט אָבער ניט אַז איך וועל ניט פּרוּוון אײַנפירן שינויים, סײַ אין דער פאָרעם, סײַ אינעם אינהאַלט פון אונדזער צײַטונג.

„ווי איר ווייסט, האָט אונדזער פּרעסע גרויסע פאַרדינסטן. מער ווי וועלכער עס איז געזעלשאַפטלעכער כוח, האָט די ייִדישע פּרעסע געווירקט ווי אַ וועגווײַזער פאַרן לייענער אין זײַן נײַער אַמעריקאַנער היים. פּאַראַלעל מיט דער אַמעריקאַניזיר־פונקציע איז געגאַנגען די פונקציע צו העלפן בויען ייִדישע אינסטיטוציעס אין אַמעריקע. אין די 30ער יאָרן איז די ייִדישע פּרעסע געווען דער כוח, וואָס איז געשטאַנען הינטער דער גרויסער פּראָטעסט־באַוועגונג קעגן היטלעריזם. אונדזער פּרעסע האָט געהאָלפן ווירקן אויף דער אַמעריקאַנער רעגירונג צו שטיצן די גרינדונג פון מדינת ישראל. די ייִדישע פּרעסע האָט געהאָלפן שאַפן אַ ייִדישע עפנטלעכע מיינונג, און עד היום פילט זי אָן „מעדיסאָן סקווער גאַרדן“ פאַר ייִדישע אסיפות.

„אונדזער פּרעסע האָט געדרוקט און דרוקט נאָך אַלץ גוטע פּאָעזיע און ראָמאַנען; זי האָט געדרוקט אַ סך מאַטעריאַל וועגן אַמעריקאַנער געשיכטע און וועגן וויסנשאַפט, ווי אויך ערנסטע אַנאַליזן פון ייִדישע געשעענישן.

„די טאָגפּרעסע האָט תמיד געדינט די אינטערעסן פון די ייִדישע מאַסן. כאָטש אונדזערע זשורנאַליסטן האָבן געקענט גוט ייִדיש און זײַנען געווען געבילדעטע מענטשן, האָבן זיי אָפט מאָל ניט דערשאַצט די אינטעליגענץ און וויסן פון ייִדישן לייענער. אַזוי אַרום האָט די טאָגפּרעסע גענוצט „פּאָטייטאָ־ייִדיש“, אַ דעגראַדירנדיקער געמיש פון ייִדיש און ענגליש. דערצו האָט די אַמעריקאַנער ייִדישע פּרעסע אַלע מאָל גענוצט אַ פאַרעלטערטן, דײַטשמערישן אויסלייג פונעם 19טן יאָרהונדערט, נאָך דעם ווי כמעט אַלע ייִדישע פּובליקאַציעס אויף דער גאָרער וועלט האָבן אויפגעהערט צו באַנוצן די דאָזיקע אָרטאָגראַפיע. די ביטול־באַציִונג צו ייִדיש האָט זיך אַרויסגעוויזן אויך אויף אַן אַנדער אופן. די ייִדישע פּרעסע האָט זיך אָפּגעזאָגט צו קעמפן פאַר איין ציל — דער ציל פון ייִדיש־לאָיאַליטעט. בײַ פאַרשידענע צײַטן האָט זיך די אָדער יענע צײַטונג אָנגענומען פאַר סאָציאַליזם אָדער ציוניזם, אָדער קאָמוניזם, פאַר פרומקייט, אַמעריקאַניזאַציע אָדער אַנטי־קלעריקאַליזם. פאַר ייִדישיזם האָבן געקעמפט בלויז איינצלנע שרײַבערס; ייִדישיזם איז קיין מאָל ניט געוואָרן די אָפיציעלע פּאָליטיק פון קיין איין ייִדישער טאָגצײַטונג.

„די ייִדישע לייענערשאַפט איז תמיד געווען אַן אימיגראַנטישע. ניט נאָר זײַנען די לייענערס און אַבאָנענטן פונעם אימיגראַנטן־דור, נאָר די פּובליציסטן אַליין אויך. די גראַדואַנטן פון די ייִדישע וועלטלעכע שולן זײַנען ניט געוואָרן קיין לייענערס פון דער ייִדישער פּרעסע. וועגן דעם שרייבט י. חײַקין אין זײַן בוך „ייִדישע בלעטער אין אַמעריקע“, נ. י., 1946:

> די ייִדישע צײַטונגען האָבן אין די בעסטע יאָרן פון זייער מאַכט און השפּעה, באַקעמפט די איינציקע דערציאונגס־באַוועגונג, וואָס האָט זי געקענט — זאָל זײַן אין אַ זייער באַגרענעצטער מאָס — באַזאָרגן מיט אַן אַמעריקאַנער נאָכוואוקס פון לייענערס און שרײַבערס. נאָר דער עגאָאיסטישער קורצזיכטיקער קוק פון „נאָך אונדז — מעג דער מבול קומען!“ — האָט געקענט גורם זײַן אַזאַ זעלבסטמערדערישע באַציאונג צו דער שולן־באַוועגונג מצד די דאָזיקע צײַטונגס־מנהיגים.

„און איצט“, — רעד איך ווײַטער צו די מיטאַרבעטערס פון מײַן צײַטונג — „וויל איך ציטירן פון בן־ציון גאָלדבערגן אין

„טאָג־מאָרגן־זשורנאַל" פֿונעם 12טן דעצעמבער, 1966:

אויפֿן לייענער פֿון דער ייִדישער צײַטונג דאַרף מען קוקן ניט אַזוי קוואַנטיטאַטיוו ווי קוואַליטאַטיוו, ניט אַזוי וויפֿל לייענערס, ווי וואָסערע לייענערס. די ייִדישע פּרעסע וואָלט הײַנט געהאַט אַ בעסערע מערכה ווען זי וואָלט זיך מער אָפּגעגעבן מיט דער קוואַליטעט־לייענערשאַפֿט, זיך רעכענען מער מיט דעם בעסערן לייענער, ניט נעמען אים אויף זיכער. די יונגע לייענערס — מען וויל נאָר וויסן וויפֿל זיי זײַנען. וויל מען, אָדער האַלט מען בײַ טאָן עפּעס פֿאַר זיי? זיך פֿאַרבינדן מיט זיי, באַדינען זיי אין די אינטערעסן וואָס זיי האָבן?

אַזוי וועל איך זיך אַראָפּרעדן פֿון האַרצן פֿאַר מײַנע מיטאַרבעטערס אין דער צײַטונג. אָבער בלײַבן בײַ סתם רייד וועט עס ניט. אויפֿן צווייטן טאָג וועל איך זיך זען מיטן אַרויסגעבער פֿון דער צײַטונג. איך וועל זיך פֿרײַנדלעך באַגריסן מיט אים און כ'וועל אים פּרוּוון אײַנרעדן, ער זאָל אַרײַנלייגן נאָך פֿופֿציק טויזנט דאָלאַר אין מײַן פֿאַרבעסער־פּראָגראַם.

— ליבער חבר ראָסקעס — וועט ער מיר זאָגן — איר דאַרפֿט וויסן, אַז אײַער צײַטונג וועט אַרײַנברענגען גאָר ווייניק פּראָפֿיטן. ווען איך וויל, קען איך אינוועסטירן מײַנע פֿאַרמעגנס אין אַ בעסערן געשעפֿט און פֿאַרדינען דערפֿון אַ מאַיאָנטעק מיטן געלט. איך טו דאָס אָבער ניט, ווײַל איך בין עמאָציאָנעל צוגעבונדן צו אײַער צײַטונג. אָבער איצט בעט איר בײַ מיר אַן אוממעגלעכע זאַך — אַז כ'זאָל אַרײַנלייגן נאָך טויזנטער. דאָס איז דער גאַנצער ריווח מײַנער! חבר ראָסקעס, אַזוי פֿירט מען ניט קיין געשעפֿטן.

— איך פֿאַרשטיי אײַך זייער גוט, חבר אַרויסגעבער — וועל איך ענטפֿערן — איך קען אײַך טאַקע ניט צוזאָגן אַז די פֿופֿציק טויזנט דאָלאַר וועלן ניט גיין אין ניוועץ. איך ווייס פּונקט אַזוי גוט ווי איר אין וואָס פֿאַר אַ שווערן פֿינאַנציעלן מצב די ייִדישע פּרעסע געפֿינט זיך בײַ הײַנטיקן טאָג. אָבער איין זאַך קען איך אײַך יאָ צוזאָגן, אַז מיר וועלן די קאָנקורענץ לאָזן ווײַט פֿון הינטן. אונדזער צײַטונג וועט ווערן אַזוי פּאָפּולער, אַז די לייענערס פֿון די אַנדערע צוויי צײַטונגען וועלן באַלד אַריבערקומען צו אונדז.

מיט אַזאַ „סיילזפּיטש" וועל איך אים איבעררעדן. איך וועל פֿאַרלאָזן זײַן אָפֿיס מיט אַ טשעק פֿאַר פֿופֿציק טויזנט דאָלאַר.

אויפֿן דריטן טאָג וועל איך זיך זען מיט מײַנע זעצערס. כ'וועל זיי אויפֿקלערן אַז פּונקט אַזוי ווי די ייִדישע פּרעסע האָט ניט פֿאַרלוירן קיין איין איינציקן לייענער ווען זי האָט אויפֿגעהערט אויסלייגן „קלאַססען" מיט צוויי סמכן, „וויא" מיט אַן אלף, און „אַללע" מיט צוויי למדס, אַזוי וועט קיין איין לייענער ניט אַוועקפֿאַלן אויב מע וועט אָפּשאַפֿן דעם שטומען עין, דעם שטומען אלף און דעם שטומען „ה". איך וועל זיי ציטירן דאָס וואָס לייוויק האָט געשריבן אין „טאָג" מיט צען יאָר צוריק: „וואָס עס פֿעלט אונדז איז טאַקע איינהייטלעכקייט. אין דער אָפּליכט פֿון גאַנצקייט גייט עס. ניט אין קאַפּריז, ניט אין אינטעליגענטישקייט; ניט אין לומדות גייט עס, נאָר אין פּשוטער חשיבות צו אונדזער לשון".

מײַן בקשה צו די זעצערס איז אַז זיי זאָלן אָננעמען די אָרטאָגראַפֿיע פֿון כמעט אַלע ייִדישע צײַטשריפֿטן און ביכער איבער דער וועלט. די פֿולע תקנות וועט מען קענען דורכפֿירן נאָך עטלעכע יאָר, ניט גלײַך אויף אַ מאָל. פֿאַרשטייט זיך, אַז מײַנע זעצערס וועלן מסכים זײַן דערצו, ווײַל זיי זײַנען אינטעליגענטע ייִדן, וואָס ווילן דאָס בעסטע פֿאַר זייער צײַטונג.

מיט די פֿופֿציק טויזנט דאָלאַר וועל איך טאָן דאָס ווײַטערדיקע: ערשטנס וועל איך באַשטעלן קנעפּלעך מיט דער ייִדישער אויפֿשריפֿט: „מיר באַמיִען זיך מער". די קנעפּלעך וועלן מיר אַרויסשיקן צו אַלע אַבאָנענטן, סײַ פֿון דער צײַטונג, סײַ פֿון די קאָנקורענץ־צײַטונגען. דערצו וועל איך אָנשטעלן נאָך דרײַ מענטשן צו אַרבעטן אין דער רעדאַקציע. איינעמס אַרבעט וועט זײַן צו באַשטעטיקן און צו פֿאַרריכטן די פּרעסע־מעלדונגען וואָס ווערן אַרײַנגעשיקט און די אַרטיקלען וואָס ווערן געשריבן פֿון די אַנדערע רעדאַקציע־מיטגלידער. למשל, ווען איין מיטאַרבעטער שרײַבט אַן אַרטיקל וועגן דעם אַז אין אַמעריקאַנער עראָפּלאַנען קען מען ניט באַקומען קיין כשר עסן, זאָל יענער אָנקלינגען אין די הויפּט־עראָפּלאַן־געזעלשאַפֿטן און אויסגעפֿינען צי דאָס איז טאַקע אמת.

דער צווייטער וועט זײַן אַ מין וויסנשאַפֿט־רעדאַקטאָר. אויף דעם דאַרף מען אַנגאַזשירן אַ מענטשן וואָס איז באַקאַנט סײַ מיט דער פֿיזישער און ביאָלאָגישער וויסנשאַפֿט, סײַ מיט די סאָציאַלע וויסנשאַפֿטן. ער וועט האָבן אַ שטענדיקן רובריק, כּדי די גאַנצע וועלט און אירע פּראָבלעמען זאָלן געפֿינען אַן אָפּשפּיגלונג אין דער הײַנטיקער ייִדישער פּרעסע.

דער דריטער וועט האָבן די סאַמע וויכטיקסטע אַרבעט. ער וועט, פֿאַרשטייט זיך, מוזן זײַן אַ געוועזענער מיטגליד פֿונעם יוגנטרוף. ער וועט ווערן דער רעדאַקטאָר פֿונעם נײַעם „קול מבשר", אַ ספּעציעלע וועכנטלעכע בײַלאַגע צו מײַן צײַטונג. די בײַלאַגע וועט יאָ ווערן געדרוקט מיט די תקנות פֿון איינהייטלעכן אויסלייג און וועט ניצן אַן עכטן קולטור־ייִדיש. דער אינהאַלט וועט זײַן צוגעפּאַסט צו יונגע אַמעריקאַנער־דערצויגענע לייענערס. אַנשטאָט צו זײַן אָנגעפּילט מיט סענטימענטאַלע באַשרײַבונגען פֿון דער „אַלטער היים", מיט מעלאָדראַמאַטישע מעשׂיות וועגן געמישטע חתונות, געגטע פֿרויען און ניט־געטרײַע מענער, וועט די בײַלאַגע פּרוּוון געבן אַן איבערבליק אויפֿן אַמעריקאַנער ייִדישן קיבוץ ווי אויך אויף וויכטיקע ייִדישע דערשײַנונגען אין דער וועלט בכלל. אין דעם נײַעם „קול מבשר" וועלן אויך אַרײַנגיין אינטערוויוען מיט וויכטיקע ייִדישע פּערזענלעכקייטן, רעצענזיעס פֿון פֿילמען און קונסט־אויסשטעלונגען און קריטישע באַשרײַבונגען פֿון ייִדישן לעבן אין פֿאַרשיידענע שטעט איבערן לאַנד.

איך זאָג ניט אַז די אַלע אָנשטרענגונגען וועלן ברענגען משיחן. אָבער ווען איך בין דער רעדאַקטאָר פֿון אַ ייִדישער טאָג־צײַטונג, וואָלט מיר איין זאַך געווען קלאָר: אַז אויב די פֿאָרעם און דער אינהאַלט פֿון דער ייִדישער טאָגפּרעסע וועט זיך ניט בײַטן, וועט די לייענערשאַפֿט סוף־כּל־סוף אויסשטאַרבן און קיין פֿאַרטרעטערס וועלן ניט זײַן. ווי אַ רעדאַקטאָר וואָלט איך, פֿאַרשטייט זיך, געוואָלט אָנהאַלטן און אַנטוויקלען די צײַטונג, און דאָס קען מען נאָר טאָן דורך מאָדערניזאַציע און דורך אַ נײַער אָריענטירונג.

נאָר וואָס אַרויס אַ נייע פּלאַטע
מיט ייִדישע פֿאָלקס־און קונסט־לידער
„אין פֿרייד און אומעט"
געזונגען פֿון
סאָניע ליזאַראָן
לידער פֿון
איציק מאַנגער, מ. געבירטיק, ה. ראָזנבלאַט,
א. לוצקי, ז. שניאור, א"א
פּרייז: — $5.00
צו באַקומען אין אָפֿיס פֿון בילדונגס־אָפּטיילונג פֿון אַרבעטער־רינג, 175 איסט בראָדוויי, ניו־יאָרק 100002.